

Rolnummer 6282
Arrest nr. 166/2016 van 22 december 2016

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Hoei.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en E. De Groot, en de rechters L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging

Bij vonnis van 4 november 2015 in zake Laurent Veckmans tegen de nv «EDF Luminus», waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 6 november 2015, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Hoei, de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre het tot gevolg heeft dat een wet die het bedrag van de aanleg wijzigt, onmiddellijk van toepassing is op de vonnissen die na de datum van inwerkingtreding van die wet zijn gewezen, zonder dat rekening wordt gehouden met de datum van het inleiden van de zaak voor de eerste rechter en/of met de datum van het instellen van de vorderingen die voor hem zijn geformuleerd en die bepalend zijn voor de berekening van dat bedrag ? ».

Memories zijn ingediend door :

- Laurent Veckmans, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. E. Vanstechelman, advocaat bij de balie te Hoei;

- de nv «EDF Luminus», bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Gothot en Mr. A. Detilleux, advocaten bij de balie te Luik;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Depré en Mr. E. de Lophem, advocaten bij de balie te Brussel.

De Ministerraad heeft ook een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 21 september 2016 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en L. Lavrysen te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 19 oktober 2016 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 19 oktober 2016 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

Bij de Rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Hoei, wordt hoger beroep ingesteld tegen een vonnis van de Vrederechter van het eerste kanton Hoei, dat op 4 september 2014 bij verstek werd gewezen. Dat vonnis veroordeelt de verweerder, Laurent Veckmans, tot het betalen van een bedrag van 1 322,04 euro, dat overeenstemt met een niet-betaalde elektriciteitsfactuur.

De verwijzende rechter merkt op dat het bedrag van de aanleg, zijnde 1 860 euro, niet wordt bereikt. Dat bedrag, zo merkt hij op, werd gewijzigd bij de wet van 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank, die op 1 september 2014 in werking is getreden.

De appelland voert voor de verwijzende rechter aan dat de artikelen 136 en 274 van de voormelde wet van 30 juli 2013, die het bedrag van de aanleg hebben gewijzigd, ten grondslag zouden liggen aan een verschil in behandeling dat onbestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, en hij vraagt bijgevolg dat de Rechtbank een prejudiciële vraag zou stellen aan het Hof.

De Rechtbank is van mening dat de voormelde artikelen 136 en 274 de aangevoerde grondwetsbepalingen klaarblijkelijk niet schenden. Het bekritiseerde onderscheid zou daarentegen zijn oorsprong kunnen vinden in artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, dat de wetten op de rechterlijke organisatie, de bevoegdheid en de rechtspleging onmiddellijk van toepassing maakt op de hangende procedures.

Het is in die zin, en in een gewijzigde versie van de door de appelland voorgestelde formulering, dat de verwijzende rechter de bovenvermelde prejudiciële vraag bij het Hof aanhangig heeft gemaakt.

III. *In rechte*

- A -

A.1. Laurent Veckmans, appelland, is van mening dat de prejudiciële vraag bevestigend dient te worden beantwoord. Er bestaat immers een fundamenteel en niet te verantwoorden verschil wanneer men artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek toepast op personen die een vordering hebben ingesteld, schommelend tussen 1 240 en 1 860 euro, vóór de inwerkingtreding van artikel 136 van de voormelde wet van 30 juli 2013 en voor wie een vonnis werd gewezen vóór 1 september 2014, die hoger beroep kunnen instellen, of wanneer men datzelfde artikel toepast op personen die, hoewel zij voor hetzelfde bedrag een vordering hebben ingesteld vóór de inwerkingtreding van artikel 136 van de wet van 30 juli 2013 maar voor wie het vonnis werd gewezen na 1 september 2014, niet meer over de mogelijkheid beschikken om hoger beroep in te stellen. Het doel dat met het voormelde artikel 136 werd nagestreefd, bestond erin het aantal hogere beroepen in te perken en de gerechtelijke achterstand te bestrijden. De keuze van het bedrag waaronder een zaak niet vatbaar is voor hoger beroep zou discriminerend zijn.

Het recht van hoger beroep, zo vervolgt Laurent Veckmans, is een grondrecht, nauw verbonden met het recht op een eerlijk proces, dat geen uitzondering duldt. Ook al is dat recht in geen enkele wettelijke bepaling vastgelegd, toch is er binnen de nationale en Europese rechtspraak een strekking die ernaar streeft het recht op een dubbele aanleg te verankeren als een grondrecht.

Daarbij komt dat het elementen zijn die niet beheersbaar zijn door de appelland, die ten grondslag liggen aan het verlies van de dubbele aanleg waarop hij nog recht had toen de zaak tegen hem werd ingesteld. Indien hij op de hoogte was geweest van de in het geding zijnde wetwijziging, had hij andere maatregelen kunnen treffen. Laurent Veckmans leidt eruit af dat de wetwijziging ook de beginselen van rechtszekerheid en voorzienbaarheid schendt.

Ten slotte suggereert de auteur van de memorie dat aan artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek een verzoenende interpretatie zou kunnen worden gegeven, volgens welke artikel 136 van de wet van 30 juli 2013 geen procedureregeling maar een grondregel zou zijn, waardoor het buiten toepassing zou kunnen worden gelaten en waardoor men dus, in dat geval, zou kunnen oordelen dat de prejudiciële vraag ontkennend dient te worden beantwoord.

A.2. De nv « EDF Luminus », geïntimeerde partij voor de verwijzende rechter, voert in hoofddorde aan dat, rekening houdend met de context van de zaak die bij hem aanhangig is gemaakt, het antwoord op de prejudiciële vraag niet nuttig is om het geschil op te lossen. Het is in werkelijkheid niet door de uitwerking van artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, maar door die van artikel 274 van de wet van 30 juli 2013 dat de voorliggende zaak niet vatbaar is voor hoger beroep. De zaak moet worden teruggezonden naar de verwijzende rechter, die

overigens heeft beslist dat de artikelen 136 en 274 van de voormelde wet van 30 juli 2013 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet klaarblijkelijk niet schenden.

In ondergeschikte orde voert de nv «EDF Luminus» aan dat het in het geding zijnde artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek de aangevoerde grondwetsbepalingen niet schendt. De verhoging van de drempelwaarde voor het hoger beroep tegen vonnissen vloeit voort uit de intentie van de wetgever om een overbelasting van de rechtbanken van eerste aanleg te vermijden. Dat doel moet als legitiem en evenredig worden beschouwd aangezien het recht op toegang tot een rechter kan worden onderworpen aan voorwaarden inzake ontvankelijkheid, onder meer wat het instellen van een rechtsmiddel betreft. Ten slotte bestaat er geen enkel recht op een dubbele aanleg.

A.3.1. De Ministerraad bekijkt de prejudiciële vraag zoals zij werd geformuleerd door de verwijzende rechter die, zo brengt hij in herinnering, in principe de formulering ervan kiest.

Het door de verwijzende rechter aangeklaagde verschil in behandeling bestaat erin dat een vonnis al dan niet vatbaar zal zijn voor hoger beroep naar gelang van de datum waarop het zal zijn gewezen en, bijgevolg, door de toevalligheden van de procedure die zich al dan niet hebben voorgedaan sinds het instellen van de oorspronkelijke vordering.

Artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek is slechts een specifieke toepassing van het beginsel van de onmiddellijke toepassing van de nieuwe wet. De Ministerraad voert vervolgens aan dat er geen recht op een dubbele aanleg bestaat in burgerlijke zaken.

Wat betreft de toepasbaarheid van de regels voor ontvankelijkheid van een hoger beroep, zijn die regels niet van toepassing op een zaak op het ogenblik dat zij wordt ingeleid, maar op het ogenblik dat het vonnis wordt gewezen. De door de prejudiciële vraag beoogde situatie, namelijk de toepassing van het nieuwe bedrag van de aanleg, doet zich bijgevolg voor, zelfs wanneer men de getoetste regel buiten beschouwing laat. Sommige auteurs zijn overigens van mening dat de wetten betreffende de toelaatbaarheid van beroepen tegen vonnissen grondregels zijn. Indien men dat standpunt volgt, is het niet zeker dat de prejudiciële vraag relevant is voor de oplossing van het geschil.

Het aangeklaagde verschil in behandeling is niet strijdig met de referentie-bepalingen. Weliswaar heeft de onmiddellijke inwerkingtreding van de nieuwe wet, in het door de verwijzende rechter beoogde geval, tot gevolg dat het hoger beroep niet ontvankelijk is *ratione summae*, terwijl het dat wel zou zijn geweest indien het vonnis waartegen hoger beroep is ingesteld, was uitgesproken vóór de inwerkingtreding van de wet. Dat verschil is in de eerste plaats niet toe te schrijven aan de wet maar aan de tijd die is verstreken tussen het instellen van de vordering en het vonnis. Overigens zou het niet-toestaan van de toepassing van verschillende juridische regelingen omdat zij gegrond zouden zijn op opeenvolgende wetten erop neerkomen dat elke wetswijziging wordt verhinderd.

A.3.2. In zijn memorie van antwoord antwoordt de Ministerraad aan Laurent Veckmans dat de kwestie van het bedrag van de vordering, als discriminatoir criterium om te bepalen of een vonnis vatbaar is voor hoger beroep, geen deel uitmaakt van het debat. Dat debat heeft immers betrekking op artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, dat niet in zulk een bepalend criterium voorziet.

Wat de dubbele aanleg betreft, herinnert de Ministerraad eraan dat die in geen enkele tekst is vastgelegd en niet in alle gevallen bestaat. Uit het oogpunt van de fundamentele waarborgen van een eerlijk proces merkt de Ministerraad op dat Laurent Veckmans, door nalatigheden die uitsluitend aan hem toe te schrijven zijn, de uitspraak van een vonnis heeft vertraagd, dat uiteindelijk bij verstek is geweest.

De beginselen van behoorlijk bestuur zijn niet door de wetgever uitgewerkt, zo antwoordt de Ministerraad, en in de veronderstelling dat moet worden aangenomen dat die beginselen een met een wet gelijkwaardige normatieve waarde hebben, valt de nieuwe wet onder een algemeen rechtsbeginsel dat artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek overstijgt en geen deel uitmaakt van de rechtsregels waarvan het Hof de inachtneming moet verzekeren.

- B -

B.1. Artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« De wetten op de rechterlijke organisatie, de bevoegdheid en de rechtspleging zijn van toepassing op de hangende rechtsgedingen, zonder dat die worden onttrokken aan de instantie van het gerecht waarvoor zij op geldige wijze aanhangig zijn, en behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald ».

B.2.1. De verwijzende rechter vraagt het Hof of de voormelde bepaling bestaanbaar is met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie « in zoverre [zij] tot gevolg heeft dat een wet die het bedrag van de aanleg wijzigt, onmiddellijk van toepassing is op de vonnissen die na de datum van inwerkingtreding van die wet zijn geweest, zonder dat rekening wordt gehouden met de datum van het inleiden van de zaak voor de eerste rechter en/of met de datum van het instellen van de vorderingen die voor hem zijn geformuleerd en die bepalend zijn voor de berekening van dat bedrag ».

B.2.2. Uit de bewoordingen van de prejudiciële vraag en uit de verwijzingsbeslissing blijkt dat bij de rechter hoger beroep is ingesteld tegen een beslissing die door een vrederechter werd gewezen op 4 september 2014, zijnde na de inwerkingtreding van de artikelen 136 en 274 van de wet van 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank. Artikel 136 van de voormelde wet, die luidens artikel 274 van dezelfde wet in werking is getreden op 1 september 2014, heeft het bedrag van de aanleg van de in eerste aanleg gewezen beslissingen gewijzigd zodat, met toepassing van het voormelde artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, het aan de verwijzende rechter voorgelegde hoger beroep tegen het vonnis onontvankelijk is, aangezien het bedrag van de vordering die het voorwerp uitmaakt van het hoger beroep lager is dan het nieuwe bedrag van de aanleg.

Uit de combinatie, met artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, van de twee bepalingen van de wet van 30 juli 2013 die, volgens de verwijzende rechter, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet klaarblijkelijk niet schenden, zou een verschil in behandeling tussen rechtzoekenden voortvloeien naargelang zij vóór of na 1 september 2014 hoger beroep hebben ingesteld tegen een door een vrederechter gewezen vonnis waarvan de inzet lager is dan 1 860 euro.

B.2.3. Aangezien de vaststelling van het bedrag van de aanleg niet het voorwerp vormt van de prejudiciële vraag, zoals het is omschreven in B.2.2, is het de onmiddellijke toepassing van het nieuwe bedrag van de aanleg op de vonnissen die zijn gewezen op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe wet, die de oorzaak is van het verschil in behandeling dat ter toetsing aan het Hof wordt voorgelegd.

B.3. Artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek bevestigt het algemeen rechtsbeginsel van de onmiddellijke toepassing van de wetten op de rechterlijke organisatie, de bevoegdheid en de rechtspleging.

Aangezien die onmiddellijke toepassing slechts geldt « behoudens de uitzonderingen bij de wet bepaald », kan dat artikel 3 op zichzelf beschouwd de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schenden. Het verschil in behandeling als gevolg van de onmiddellijke toepassing vloeit noodzakelijkerwijze voort uit het ontbreken van een wettelijke regeling die in een afwijking van die regel voorziet.

B.4. Het komt in beginsel de wetgever toe om de inwerkingtreding van een nieuwe wet te regelen en uit te maken of hij al dan niet dient te voorzien in een afwijking van de regel die in artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek is vervat. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet zijn slechts geschonden indien het tijdstip van inwerkingtreding tot een verschil in behandeling leidt waarvoor geen redelijke verantwoording bestaat of indien aan het vertrouwensbeginsel op buitensporige wijze afbreuk wordt gedaan.

B.5. Te dezen heeft artikel 274 van de wet van 30 juli 2013 de datum van inwerkingtreding vastgesteld van artikel 136, dat onder meer het bedrag van de aanleg heeft gewijzigd dat volgens artikel 617, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing is op de door een vrederechter gewezen vonnissen. Aldus is, ingevolge de toepassing van artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, het nieuwe bedrag van de aanleg van toepassing op alle vonnissen die door de vrederechters zijn gewezen na 1 september 2014.

B.6. De wetgever vermocht op rechtmatige wijze ervan uit te gaan dat hij te dezen geen uitzondering diende te maken op het beginsel van de onmiddellijke toepassing van de wetten op de rechterlijke organisatie, de bevoegdheid en de rechtspleging, zoals het is verankerd in artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek en dat, volgens een vaste rechtspraak, impliceert dat,

in geval van wijziging van de wetgeving inzake de rechtsmiddelen, de wet die op de dag van de beslissing van kracht is, de rechtsmiddelen regelt die daartegen openstaan.

Weliswaar heeft de onmiddellijke inwerkingtreding van de nieuwe wet, in de hypothese die de verwijzende rechter beoogt, tot gevolg dat het hoger beroep niet ontvankelijk is *ratione summae*, terwijl het dat wel zou zijn geweest indien het vonnis waartegen hoger beroep is ingesteld, was uitgesproken vóór de inwerkingtreding van het nieuwe bedrag van de aanleg.

Die vaststelling kan evenwel niet volstaan om tot een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet te besluiten. Elke wetswijziging zou onmogelijk worden indien zou worden aangenomen dat een nieuwe bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet zou schenden om de enkele reden dat zij de toepassingsvoorwaarden van de vroegere wetgeving wijzigt, om de enkele reden dat zij de berekeningen in de war zou sturen van diegenen die op de vroegere situatie zijn voortgegaan of om de enkele reden dat zij de verwachtingen van een partij in een rechtsgeding zou dwarsbomen.

Door niet af te wijken van de in artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek vervatte regeling, heeft de wetgever geen afbreuk gedaan aan rechtmatige verwachtingen van een categorie van rechtzoekenden. In burgerrechtelijke geschillen bestaat geen algemeen beginsel dat het recht op een dubbele aanleg waarborgt en de wijziging van het bedrag van de aanleg zoals zij volgt uit artikel 617 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd bij artikel 136 van de wet van 30 juli 2013, geldt voor alle door vrederechters gewezen vonnissen waarvan het bedrag lager is dan 1 860 euro.

B.7. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet in zoverre het tot gevolg heeft dat een wet die het bedrag van de aanleg wijzigt, onmiddellijk van toepassing is op de vonnissen die na de datum van inwerkingtreding van die wet door een vrederechter zijn geweest, zonder dat rekening wordt gehouden met de datum van het inleiden van de zaak voor de eerste rechter of met de datum van het instellen van de vorderingen die voor hem zijn geformuleerd en die bepalend zijn voor de berekening van dat bedrag.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 22 december 2016.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

J. Spreutels